

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119/1-b Kapsamında Davalı Adresinin Bildirilmemesinin Usûlî Sonuçları ve Mahkemeye Erişim Hakkı

Merve HAYRAN POLAT^{1*}

¹Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Türkiye

Makale Bilgisi	ÖZET
Makale Geçmişi Geliş: 16.08.2025 Kabul: 05.11.2025 Yayın: 15.12.2025 Anahtar Kelimeleri: Dava Dilekçesi, Davalının Adresi, Usûlî Eksiklik, Davanın Açılmamış Sayılması, Mahkemeye Erişim Hakkı.	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca, dava dilekçesinde davacı ve davalının ad, soyad ve adreslerinin yer alması zorunludur. Maddenin ikinci fıkrasında ise, bu zorunlu unsurlardan birinin eksik olması hâlinde mahkemece davacıya bir haftalık kesin süre verilmesi ve süresinde tamamlanmaması hâlinde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği düzenlenmektedir. Uygulamada, davalının adresinin dava dilekçesinde hiç yer almaması veya eksik/tebligata elverişli olmayan şekilde bildirilmesi hâllerinde, bu durumun HMK m. 119/2 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve doğuracağı usûlî sonuçlar tartışmalıdır. Öğretide kimi yazarlar bu eksikliğin mutlak surette HMK m. 119/2 kapsamında yaptırıma tabi tutulması gerektiğini savunurken, diğerleri davacının adresi bilmemesi ve makul araştırmalara rağmen tespit edememesi hâlinde mahkemenin re’sen araştırma yapması gerektiği görüşündedir. Yargıtay içtihatlarında da farklı yaklaşımlar benimsenmiş olup, bazı kararlarda bu eksiklik nedeniyle davanın açılmamış sayılması, bazılarında ise davacının beyanı üzerine mahkemenin adres araştırması yapması gerektiğine hükmedilmektedir. Anayasa Mahkemesi’nin 22.05.2024 tarihli kararında ise, özellikle çok taraflı davalarda davacının tüm taraflara ait adresleri temin etmesinin mümkün olmaması durumunda, hükmün katı bir şekilde yorumlanmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğine vurgu yapılmıştır. Bu çalışmada, HMK m. 119/1-b kapsamında davalının adresinin dava dilekçesinde yer almamasının usûlî sonuçları, doktrindeki bu konudaki görüşler ve yargı kararları da dikkate alınmak suretiyle incelenmeye çalışılacak ve mahkemeye erişim hakkı ile usûl ekonomisi ilkesi bakımından da konu değerlendirilecektir.

Procedural Consequences of Failure to Provide the Defendant’s Address under Article 119/1-b of the Code of Civil Procedure and the Right of Access to a Court

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 16.08.2025 Accepted: 05.11.2025 Published: 15.12.2025	Pursuant to Article 119 paragraph 1(b) of the Turkish Code of Civil Procedure (HMK), the statement of claim must include the names, surnames, and addresses of the plaintiff and the defendant. According to paragraph 2 of the same article, if any of these mandatory elements is missing, the court shall grant the plaintiff a

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Keywords: peremptory period of one week to remedy the deficiency, failing which the action shall be deemed not to have been filed. In practice, it is controversial whether the Statement of Claim, Defendant's Address, Procedural Deficiency, Deeming the Action as Not Filed, Right of Access to Court. Article 119/2 of the HMK and what procedural consequences this entails. While some scholars argue that such a deficiency must invariably be sanctioned under Article 119/2, others contend that if the plaintiff does not know the address and cannot ascertain it despite reasonable efforts, the court should conduct an ex officio inquiry. Divergent approaches have also emerged in the case law of the Court of Cassation, with some decisions upholding dismissal on procedural grounds and others holding that the court should attempt to ascertain the address upon the plaintiff's declaration. The Constitutional Court's decision of 22 May 2024 emphasized that, especially in multi-party actions, it may not be feasible for the plaintiff to obtain the addresses of all parties and that strict formalistic interpretations in such situations may violate the right of access to a court. This study examines the procedural consequences of failing to provide the defendant's address under Article 119/1-b of the HMK, the divergent doctrinal views, and the relevant case law of the Court of Cassation and the Constitutional Court, discussing the balance between the right of access to a court and the principle of procedural economy.

To cite this article:

Hayran Polat, M. (2025). "Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119/1-b Kapsamında Davalı Adresinin Bildirilmemesinin Usûlî Sonuçları ve Mahkemeye Erişim Hakkı", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), s. 734-758. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2025.165>

*Sorumlu Yazar: Merve Hayran Polat, hayranmerve@gmail.com.

GİRİŞ

Modern hukuk sistemlerinde, davanın açılması ve yargılamanın sağlıklı biçimde yürütülmesi, usûle ilişkin kuralların öngördüğü biçimsel unsurların yerine getirilmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu biçimsel unsurlar, tarafların iddia ve savunmalarını usûle uygun şekilde ortaya koymalarını güvence altına alır. Kural olarak yazılı yargılama usûlünün benimsendiği Türk medenî usûl hukukunda, davanın dayanağını oluşturan dava dilekçesi, yalnızca davanın başlangıcı değil, aynı zamanda yargılamanın etkinliğinin ve adil yargılanma güvencelerinin somutlaştığı temel belgedir. Bu nedenle, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 119. maddesinde dava dilekçesinde yer alması gereken unsurlar açık ve sınırlı şekilde sayılmış; bunlardan bazılarının eksikliği hâlinde ise mahkemece verilecek kesin süre içerisinde tamamlanmaması durumunda, davanın açılmamış sayılacağı öngörülmüştür.

Anılan hükümde yer alan zorunlu unsurlardan biri, tarafların ad, soyad ve adres bilgilerinin dilekçede yer almasıdır. Uygulamada, davalının adresinin dava dilekçesinde hiç yer almaması hâlinde, bu durumun nasıl bir usûlî sonuç doğuracağı hususu doktrin ve yargı kararlarında tartışmalı bir alan teşkil etmektedir. Bilhassa bu durumun HMK m. 119/2 kapsamında eksiklik olarak kabul

edilip edilmeyeceği, bu eksiklik nedeniyle davanın açılmamış sayılmasının gerekip gerekmediği noktasında farklı yaklaşımlar dikkat çekmektedir.

Öte yandan, davacının davalının adresine ulaşmakta karşılaştığı fiilî ve hukukî güçlükler, başta kişisel verilerin korunması ve kamu kayıtlarına erişim sınırlamaları olmak üzere çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Bu durum, davacının eksikliği gidermesinin her zaman mümkün olamaması sonucunu doğurmakta ve bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı ile usûle ilişkin şekil kuralları arasında adil bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmaktadır¹.

Bu çalışmada, HMK m. 119/1-b kapsamında dava dilekçesinde davalı adresinin bildirilmeme hâlinin usûlî sonuçları, doktrindeki farklı yaklaşımlar, Yargıtay kararları ışığında uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve nihayet Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin verdiği son tarihli kararından biri bütüncül biçimde ele alınacaktır. Nihai hedef hem uygulayıcılar hem de kuramcılar açısından konunun açık ve tutarlı şekilde anlaşılmasını sağlamaktır.

I. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU M. 119/1-B HÜKMÜ KAPSAMINDA ADRES BİLDİRME ZORUNLULUĞU

A. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119'un Sistematiği ve Zorunlu Unsurlar

Uyuşmazlıkların yargı mercileri önüne taşınabilmesi, yalnızca usûlüne uygun şekilde dava açılmasıyla mümkündür. Bu noktada davacının, yargılamayı başlatan ilk usûl işlemi olan dava dilekçesini² doğru, açık ve eksiksiz biçimde düzenlemesi zorunludur. Zira dava dilekçesi, yalnızca davanın açılmasına vücut vermekle kalmayıp; aynı zamanda yargılamanın tüm aktörleri açısından sürecin sağlıklı işlenmesini temin eden temel belgedir³.

Medenî usûl hukukunun şekli niteliği gereği, talepte bulunan tarafın iddialarını, taleplerini, dayandığı vakıa ve delilleri sistematik ve anlaşılır şekilde ortaya koyması, hem davalının hukuka uygun bir savunma geliştirmesi hem de mahkemenin uyuşmazlığı maddî ve hukukî yönüyle isabetli biçimde değerlendirebilmesi açısından önemlidir⁴. Bu doğrultuda dava dilekçesi, davalıya karşı yöneltilen iddiaların içeriğini öğrenmesini sağlayarak savunma hakkının fiilen kullanılabilmesine olanak tanıırken, mahkemenin de yargılamayı maddî anlamda adil biçimde sevk ve idare etmesini

¹ Nitekim Anayasa Mahkemesi kararında, usûle ilişkin biçimsel kuralların hakkaniyet dengesini gözetmeksizin uygulanmasının bireylerin hak arama özgürlüğünü ihlal edebileceğini açıkça ortaya koymuştur (AYM, Elif Yaylı Başvurusu, Başvuru no: 2022/31465, 22/05/2024, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241022-9.pdf>, ET: 24.06.2025.)

² Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü (Cilt 2)*. 6. Baskı, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 1571; Kuru, Baki / Aydın, Burak. *Medenî Usul Hukuku El Kitabı (Cilt 1)*. 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 447; Alangoya, Yavuz. *Medenî Usul Hukuku Esasları I*. İstanbul, 2000, s. 190; Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet. *Medenî Usul Hukuku*. 12. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2024, s. 241, no: 1001; Özekes, Muhammet. "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16.Özel Sayı, 2014, s. 264.

³ Kuru, Baki. "Hukuk Davası Açarken ve Davaya Cevap Verirken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar." *Makaleler*, Arıkan Yayınları, 2006, s. 203.

⁴ Atalı, Murat / Ermenek, İbrahim / Erdoğan, Ersin. *Medenî Usul Hukuku*. 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 377.

mümkün kılar⁵. Görüldüğü üzere dava dilekçesi, yargılamanın tüm aktörleri açısından farklı işlevler üstlenmekte ve bu yönüyle yargılamanın sağlıklı biçimde yürütülmesine hizmet etmektedir.

Öte yandan, dilekçede talep edilen hususların ve bunların dayanaklarının muğlak ya da eksik sunulması hâlinde, yargılamanın başından itibaren hem yargılama ilkelerinin ihlâli gündeme gelebilecek hem de esasa ilişkin karar verme süreci sakatlanabilecektir⁶. Zira dilekçede yer alan taleplerin veya dayanak vakıaların muğlak biçimde ileri sürülmesi, hâkimin davayı sevk ve idare görevini gereği gibi yerine getirmesini güçleştirdiği gibi, davalının da savunmasını hangi olgulara karşı yönelteceğini bilememesine yol açar. Böylece yargılama süreci, çelişmeli yargılama ve hukukî dinlenilme hakkı gibi temel usûl ilkeleriyle bağdaşmayacak bir belirsizlik içinde yürütülür. Öte yandan, dava konusunun sınırlarının açık biçimde ortaya konulmaması, hükmün kapsamının belirlenmesini ve uygulanabilirliğini de güçleştirerek kararın esasa ilişkin gerçekliğini zedeleyebilir. Bu nedenle dava dilekçesinin usûl hükümlerine uygunluğu, sadece şekil yönünden bir zorunluluk olmayıp, yargılamanın adil şekilde yürütülmesine ve olaya uygun karar verilmesine de katkı sağlamaktadır. Bu önemin bir sonucu olarak kanun koyucu, dava dilekçesinde yer alması gereken unsurları açıkça ve tek tek saymak suretiyle düzenlemiştir.

Dava dilekçesinde yer alması gereken unsurlar, HMK m. 119/1'de ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme, yalnızca dilekçede bulunması gereken içerik unsurlarını ortaya koymakla kalmayıp, bu unsurların eksikliği durumunda uygulanacak usûlî yaptırımları da belirlemektedir. Anılan hüküm uyarınca, dava dilekçesinin taşınması gereken unsurlar düzenlenmiş olup; bu unsurlar arasında mahkemenin adı, taraflara ilişkin kimlik ve bilgileri, dava konusu, değer, dayanak vakıalar, deliller, hukukî sebepler ve talep sonucu gibi dava ve yargılamanın sağlıklı yürütülmesi için zorunlu nitelikteki unsurlar bulunmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu 119. maddesinin ikinci fıkrası ise, bu unsurlardan bazılarının eksikliği hâlinde izlenecek usûlî düzenlemekte olup, hâkimin bu durumda davacıya eksikliklerin tamamlanması için bir haftalık kesin süre vereceği, bu süre zarfında eksiklikler giderilmezse davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, dava dilekçesinde; davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri, davacının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa tarafların kanunî temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri, açık bir şekilde belirtilmiş talep sonucu ile davacının, varsa kanunî temsilcisinin veya vekilinin imzası yer almalıdır. Bu düzenleme, yargılamanın başlatılabilmesi için zorunlu olan asgarî bilgilerin dava dilekçesinde yer almasını güvence altına almakta ve aynı zamanda davanın ferdileşmesini sağlamaktadır⁷. Zira bir davanın, kim tarafından, kime karşı ve hangi istemle açıldığının belirlenebilmesi, uyuşmazlığın soyut bir iddia olmaktan çıkıp belirli kişiler arasında cereyan eden bireysel bir yargı ilişkisine dönüşmesini mümkün kılar. Bu temel bilgiler bulunmadığında, dava konusunun ve taraf ilişkilerinin belirlenmesi mümkün olmayacak; dolayısıyla yargılama faaliyeti usûlüne uygun biçimde başlatılamayacaktır. Bu nedenle kanun koyucu, söz konusu eksikliklerin verilen kesin süre içinde tamamlanmaması hâlinde davanın açılmamış sayılması sonucunu öngörmüştür.

Ancak anılan maddenin birinci fıkrasında belirtilen diğer bentlerdeki unsurların eksikliği hâlinde hangi yaptırımın uygulanacağı hususunda açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu

⁵ Özkes, s. 264.

⁶ Özkes, s. 265.

⁷ Alangoya, s. 191.

bağlamda, mahkemenin adı, davanın konusu ve malvarlığı haklarına ilişkin davalarda dava konusunun değeri, davacının iddiasına dayanak teşkil eden vakıaların açıklanması, her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği ve dayandığı hukukî sebepler bakımından herhangi bir usûlî yaptırım öngörülmemiştir. Bu unsurlar da dava dilekçesinde bulunması gereken zorunlu unsurlar arasında yer almakla birlikte, eksiklikleri davanın esastan incelenmesine engel teşkil etmeyen; ancak tamamlanmadıkları takdirde kural olarak davacının davayı kaybetmesine neden olabilecek nitelikteki unsurlardır⁸. Ne var ki, kanun koyucunun bu unsurları tamamen yaptırımsız bırakma iradesine sahip olduğu söylenemez⁹. Nitekim madde gerekçesinde, anılan unsurların her birinin yargılamanın sağlıklı şekilde yürütülmesine olan katkısı detaylı biçimde açıklanmış, ayrıca bu unsurların, ilgili diğer usûl hükümleriyle olan bağlantısına işaret edilmiştir.

Bununla birlikte, söz konusu unsurların her biri farklı hukukî sonuçlar doğurabileceğinden, bunlara uygulanacak yaptırımların da tek tip ve yeknesak bir biçimde ele alınması mümkün değildir¹⁰. Dolayısıyla bu unsurların eksikliği hâlinde ne tür bir usûlî sonuçla karşılaşılacağı hususu, her bir unsur bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir¹¹. Bu değerlendirme ise bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

B. Davalının Adresinin Bildirilmesi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 119. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca, dava dilekçesinde davacı ve davalının adı, soyadı ile adres¹² bilgilerinin yer alması zorunluluğu açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeyle davacı ve davalının kimlik ile adres bilgilerinin dava dilekçesinde yer almasının açıkça zorunlu kılınmasının temel nedeni, yargılamanın fiilen ve hukuken başlayabilmesinin bu bilgilere bağlı olmasıdır. Zira tarafların adreslerinin dilekçede bulunmaması hâlinde dava dilekçesinin tebliği gerçekleştirilemez; bu durumda davalı yargılama sürecinden haberdar olamaz ve savunma hakkı fiilen ortadan kalkar¹³. Hiçbir şekilde hak arama imkânı tanınmamış davalı ise gıyabında gerçekleştirilen işlemlerden ancak bu işlemlerin kendi haklarına fiilen tesir ettiği anda haberdar olabilecektir¹⁴.

Davalının adresinin dava dilekçesinde yer alması, yalnızca tebligat işlemlerinin sağlıklı yürütülmesi açısından değil, aynı zamanda mahkemelerin yetkisinin belirlenmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır. Nitekim HMK m. 6 hükmü uyarınca, genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Bu itibarla, davalının adresinin doğru şekilde belirtilmemesi hâlinde, yetkili mahkemenin tespiti de mümkün olmayacak; bu durum, davanın usûl ekonomisine aykırı biçimde uzamasına ve gereksiz yargısal işlemlerin yapılmasına yol açabilecektir. Dolayısıyla, davalıya ilişkin adresin dava dilekçesinde yer alması hem yargılamanın başlatılabilmesi hem de yetkili mahkemenin doğru biçimde belirlenebilmesi bakımından zorunlu niteliktedir. Taraflara ilişkin bilgilerin doğru ve eksiksiz şekilde belirtilmemesi

⁸ Pekcanıtez / Atalay / Özkes, s. 247, no: 1027.

⁹ Özkes, s. 281.

¹⁰ Özkes, s. 281.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özkes, s. 281 vd.

¹² “Adres” tanımı için bkz. çalışmanın I/C başlığı.

¹³ Koç, Evren. *Tebliğat Hukuku*. 1. Baskı, Sümer Kitabevi, İstanbul, 2023, s. 17.

¹⁴ Koç, Evren / Candemir, Mehmet Ünsal. “Tebliğat İşlemlerinden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 178, 2025, s. 114.

hem mahkeme hem de karşı taraf bakımından zaman ve emek kaybına yol açarak usûl ekonomisi ilkesini zedeler.

C. Davalının Adresinin Ne Olduğu ve Ne Zaman Eksiklik Sayılacağı Sorunu

1. Adres Kavramı

Davalının adresinin dava dilekçesinde yer alması gerektiğine ilişkin açık hüküm karşısında, *adres* kavramının neyi ifade ettiği açıkça ortaya konulmalıdır. Sözlük anlamı itibarıyla adres, herhangi bir kişi veya mekânın bulunduğu şehir, ilçe, mahalle, cadde, sokak, kapı veya daire numarasının belirtildiği bilgi, bulunak ile herhangi bir kişi veya kurumun elektronik ortamdaki bağlantı bilgisi olarak tanımlanmaktadır¹⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda ve tebligat hukukuna ilişkin çeşitli mevzuat düzenlemelerinde adres kavramına sıklıkla yer verilmekle birlikte, bu kavrama ilişkin açık ve kapsamlı bir tanım yapılmamıştır. Bununla birlikte Tebligat Kanunu’nun 28. maddesinin ikinci fıkrasında, “Yukarıdaki maddeler mucibince tebligat yapılamayan ve ikametgâhı, meskeni veya iş yeri de bulunamayan kimsenin adresi meçhul sayılır.” hükmü yer almaktadır. Bu düzenleme, kanun koyucunun “adres” kavramını doğrudan tanımlamamakla birlikte, adresin ikametgâh, mesken veya iş yeriyle özdeşleşen bir yer olarak kabul ettiğini göstermektedir. Nitekim Tebligat Kanunu’nun 9. maddesinde de tarafların ad ve soyadlarıyla birlikte “ikametgâh veya mesken yahut iş adreslerinin” davetiyede gösterileceği belirtilmiştir. Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, tebligat hukukunda adres kavramının yerleşim yeri, işyeri ve meskeni kapsadığı anlaşılmaktadır¹⁶. Tebligatın amacı, bir usûl işleminin muhatabına ulaşılabilir bir biçimde bildirilmesini sağlamaktır. Bu noktada adres, ulaşılabilirliği temin eden araç olarak işlev görür. Başka bir deyişle, adres yalnızca bildirim yapılacak yer değil, aynı zamanda tebligatın muhatabına ulaşılabilir olma olasılığını temsil eder. Bu işleviyle adres, tebligatın geçerliliğinin maddi dayanağını oluşturur. Tebligat, ancak muhatabın fiilen bulunabileceği veya makul biçimde haberdar olabileceği bir adrese yapılırsa geçerli olur. Dolayısıyla adresin doğru, güncel ve ulaşılabilir olması hem tebligatın geçerliliği hem de yargılamanın sağlıklı yürüyebilmesi için zorunludur.

Ayrıca, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 3. maddesi ile Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği m. 4/1-a uyarınca, adres; herhangi bir toprak parçası veya binanın coğrafi konumu ve işlevi açısından tanımlanması şeklinde ifade edilmiştir. Bu hüküm, adres kavramının yalnızca tebligat yapılacak bir yer değil, aynı zamanda kişinin fiilen bulunabileceği ve kendisine ulaşılabilir konumun da hukuken tanımlandığı bir kavram olduğunu göstermektedir.

¹⁵ <https://sozluk.gov.tr>, (ET: 08.08.2025.) Her ne kadar “adres” kavramı geleneksel olarak fiziki bir yerleşim yerini ifade etse de günümüzde bu kavramın kapsamı elektronik ortamda tebligata elverişli bağlantı bilgilerini ve dolayısıyla elektronik tebligat adresini de içerecek şekilde genişletilmektedir.

¹⁶ Duran, Osman. “Adres Kayıt Sisteminin Tebligat Hukuku Üzerine Etkileri.” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2013, s. 927; Yılmaz, Ejder / Çağlar, Tacar. *Tebligat Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 170; Özbay, İbrahim / Yardımcı, Taner Emre. *Tebligat Hukuku*. 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 65. Deliduman, Seyithan. *Tebligat Hukuku Bilgisi*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, 105; Albayrak, Hakan. *Tebligat Hukuku*. 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 20.

Doktrinde ise adres, bir kimsenin ikâmet ettiği veya çalıştığı yer başta olmak üzere, kendisine ulaşmayı mümkün kılan tüm bilgi ve unsurları kapsayan bir kavram olarak ele alınmaktadır¹⁷. Bu yönüyle adres kavramı, geniş bir içeriğe sahiptir¹⁸. Zira yerleşim yeri; kişinin fiilen ikâmet ettiği yer, mutad meskeni, işyeri, eğitim aldığı kurum, askerlik hizmetini ifa ettiği yer veya cezaevi gibi yerler de adres olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu çerçevede, adres, yalnızca yerleşim yerini değil; kişinin fiilen ikâmet ettiği, mutad meskeninin, işyerinin, eğitim aldığı kurumun, askerlik hizmetini ifa ettiği yerin veya cezaevinin de bulunduğu yeri kapsayan, kişiye hukukî bildirimlerin yapılabileceği tüm mekân ve bilgileri içeren bir kavram olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, dava dilekçesinde bildirilen adresin, tebligatın usûlüne uygun biçimde gerçekleştirilebilmesine elverişli nitelikte olması gerekmektedir¹⁹. Başka bir ifadeyle, tebligatın yapılacağı adres, muhatabın bu bildirimi öğrenebilmesini mümkün kılacak şekilde belirlenmelidir.

2. Davalının Adres Bilgisinin Eksiklik Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu

Dava dilekçesinde adres bilgilerinin hiç yer almaması hâlinde, söz konusu eksikliğin HMK m. 119/2 kapsamında nasıl değerlendirileceği ve bu durumun hangi usûlî sonuçları doğuracağı hususu tartışmaya açıktır²⁰. Bu nedenle, dilekçedeki eksiklik kavramının kapsamı ile davalının adresine ilişkin eksikliğin özel olarak incelenmesi gerekmektedir.

Dilekçede eksiklik hâlinin ne şekilde yorumlanması gerektiği, doğru ve objektif bir şekilde değerlendirilmelidir. Zira eksiklik gibi duran her durum, doğrudan HMK m. 119/2 anlamında bir usûlî yaptırımını doğurmayabilir²¹. Diğer bir ifadeyle hâkim dosyada yer alan bilgi ve belgelerden hareketle, herhangi özel bir araştırmaya veya ek çabaya ihtiyaç duymadan eksiklik olarak nitelendirilen hususu tamamlayabilecek durumda ise, bu durum eksiklik olarak kabul edilmemelidir²². Ancak bu, yalnızca dosya içeriğinden açıkça anlaşılabilen ve ayrıca araştırma gerektirmeyen eksiklikler açısından geçerlidir. Diğer taraftan hâkimin, tarafların yerine geçerek dilekçedeki eksiklikleri tamamlaması veya araştırma yapması mümkün değildir.

Örneğin, dava dilekçesinde tarafın adresine yer verilmemiş olmakla birlikte, dosya kapsamındaki vekâletname veya sunulan diğer belgelerden tarafın adresi tereddüde yer vermeyecek

¹⁷ Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 377; Albayrak, Hakan/ Akcan, Recep. *Tebliğat Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 165; Muşul, Timuçin. *Tebliğat Hukuku*. 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 132; Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü (Cilt 5)*. 6. Baskı, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 5517; Ruhi, Canan / Ruhi, Ahmet Cemal. *Tebliğat Hukuku*. 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s. 206; Özbay / Yardımcı, s. 65; Deliduman, 105.

¹⁸ Albayrak / Akcan, s. 26; Peksöz, Vildan. “Adres Değişikliği Halinde Tebligat.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 74, S. 1, 2016, s. 350; Kuru, C. 5, 2001, s. 5511; Kurt Konca, Nesibe. *Elektronik Tebligat*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 33; Deliduman, s. 105; Albayrak, s. 20.

¹⁹ Soylu, Muhammed Furkan. *Medenî Usûl Hukukunda Dava Dilekçesinin İçeriği ve Eksikliğin Giderilmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 58.

²⁰ Davacının dava dilekçesinde davalıya ait bir adres belirtmiş olması ile bu adresin tebligata elverişli olmaması, usûl hukuku bakımından birbirinden tamamen farklı nitelikte durumlar olup, ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken meselelerdir. Bkz. çalışmanın II, B başlığı.

²¹ Özekes, s. 269.

²² Özekes, s. 269; Atalı / Ermenek / Erdoğan, s. 385-386; Aşık, İbrahim. “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları.” *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 154.

şekilde belirlenebiliyorsa, bu durumda eksiklikten söz edilemeyeceği doktrinde ifade edilmektedir²³. Nitekim Yargıtay kararları da bu doğrultudadır²⁴.

Bu durumda dava dilekçesinde yer alması gereken unsurlardan biri olan davalının adres bilgisine hiç yer verilmemesi ve bu bilginin dosya kapsamındaki belgelerden de açık bir şekilde anlaşılamaması hâlinde, ilke olarak eksikliğin varlığı kabul edilmeli ve HMK m. 119/2 uyarınca gerekli usûlî işlemlerin işletilmesi gerekmektedir. Ne var ki, bu hususun doktrin ve uygulamada her somut olayda aynı şekilde değerlendirilmediği, özellikle *davalının adresi* unsurunun eksikliği bakımından farklı yaklaşımların benimsendiği görülmektedir²⁵.

Nitekim Yargıtay, bazı kararlarında dava dilekçesinde yalnızca kimlik numarasına yer verilmiş olsa dahi, bu bilginin MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) aracılığıyla adresin tespit edilebilmesini mümkün kıldığı gerekçesiyle, açık adresin yazılmamış olmasını eksiklik olarak değerlendirmemektedir²⁶. Yine Yargıtay'ın bir başka kararında, davacının dilekçede davalının adresini açıkça belirtmemekle birlikte, adresin bulunabileceği yeri işaret etmesi ve kendisine tanınan süre içinde ticaret sicil kayıtlarını ibraz etmesi hâlinde, mahkemenin re'sen bu kayıtlara ulaşarak yargılamaya devam etmesi gerektiği ifade edilmiştir²⁷.

²³ Özkes, s. 272; Yılmaz, s. 2713; Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, s. 386; Kuru, C. 2, 2001, s. 1575; Postacıoğlu, İlhan E. *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*. 6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1975, s. 385.

²⁴ “Davacı, dava dilekçesinde davalı olarak A. Grup Anonim Şirketi ünvanlı bir şirketi göstermiştir. Ancak dava dilekçesinde bu şirketin adresi yazılmamıştır. Mahkeme davacı vekilini HMK'nın 119. maddesi gereğince bahsi geçen şirketin adresini bildirmesi için bir haftalık kesin süre vermiştir. Davacı vekili, duruşmada davalı olarak gösterilen şirketin adresini tespit edemediklerini beyan etmiştir. Bunun üzerine mahkeme, HMK'nın 119. maddesinin son fıkrası uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir. Ancak mahkemece dosyaya celbedilen davacı işçiye ve dava dilekçesine davalı olarak gösterilen şirketlere ait SGK kayıtlarında dava dilekçesinde davalı olarak gösterilen A. Grup Anonim Şirketi ünvanlı şirketin açık adresinin bulunduğu anlaşılmıştır. Mahkemenin bu durumda yapılması gereken SGK kayıtlarında bulunan bu adresi nazara alıp tebligat işlemlerini tamamlamaktır. Mahkemece, HMK'nın 119. maddesinin son fıkrası uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.” şeklindeki karar için bkz. Y. 9. HD., E. 14816, K. 34467, T. 23.12.2013 (Karamercan, Fatih. *Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları - Somutlaştırma Yükü*. Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 83.); Y. 11. HD., E. 2017/1358, K. 2018/6367, T. 16.10.2018 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.)

²⁵ Bkz. çalışmanın II başlığı.

²⁶ “Mahkemece, dava dilekçesinde davalıların adreslerinin gösterilmediği ve eksikliğin verilen kesin süre içerisinde tamamlanmadığı gerekçesi ile 6100 sayılı HMK'nın 119/2. maddesine göre davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Ancak dava, kadastro tespitine itiraz niteliğindedir. 6100 sayılı HMK'ya göre özel nitelikte bulunan ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun “kadastro davalarında usul” başlıklı 28. maddesi uyarınca, Kadastro Hâkimi, ilgililerin başvurusunu beklemeksizin kadastro tutanakları ile uyumsuzluğun çözümlenmesine etkili olabilecek kayıt ve diğer bilgileri ilgili dairelerden getireceği ve duruşma gününü taraflara resen tebliğ edeceği düzenlenmiştir. Dava dilekçesinde davalıların T.C. Kimlik numaraları, açıkça gösterildiği ve adresleri de Mernis sisteminde kayıtlı olduğuna göre, dilekçede davalıların adreslerinin bulunduğu kabulü gerekir. Nitekim mahkemece, dava dilekçesindeki T.C Kimlik numaralarından mernis kayıtlarına ulaşarak davalı tarafın adresleri tespit edildiğine ve bu adresler oluşturulan gerekçeli karar başlığında da gösterildiğine göre, davacı tarafın dava dilekçesinde davalıların adreslerinin eksikliğinden söz edilemez.” şeklindeki karar için bkz. Y. 16. HD., E. 2013/9604, K. 20138365, T. 17.09.2013 (ET: 08.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.); “...davalı sicil memurluğunun Antalya ilinde bilinebilir nitelikte bulunması, ünvanının bizzatıhi adres niteliğinde bulunması nedeniyle, dava dilekçesinde HMK 119/2 maddesi uyarınca davacı ve davalının adreslerinin bildirilmediğinden bahsetmek mümkün değildir.” şeklindeki karar için bkz. Y. 11. HD., E. 3957, K. 19803, T. 06.11.2013 (Karamercan, s. 84.); Y. 17. HD., E. 2017/4247, K. 2018/3574, T. 06.11.2013 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.)

²⁷ “6100 sayılı HMK'nın 119/2. maddesindeki, dava dilekçesinde davalının adresinin belirtilmemesi durumunda mahkemece, davacıya 1 hafta kesin süre verileceğine ve adres bildirilmemesi halinde davanın açılmamış sayılacağına

Yargıtay kararları incelendiğinde, dava dilekçesinde davalının adresine hiç yer verilmemesi hâlinde dahi, bu durumun her zaman mutlak surette bir eksiklik olarak değerlendirilmediği ve davanın açılmamış sayılması sonucunun her somut olayda uygulanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, dava dilekçesinde davalı adresinin yer almaması durumunun, gerçek anlamda bir eksiklik olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve eğer eksiklik olarak kabul edilecekse, davacıya bu hususun tamamlanması için süre verilip bu sürede eksikliğin giderilmemesi hâlinde davanın açılmamış sayılması sonucuna karar verilip verilemeyeceği, açıklığa kavuşturulması gereken önemli bir tartışma konusudur.

II. DAVALI ADRESİNİN BİLDİRİLMEMESİNİN USÛLÎ SONUÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

A. Davalı Adresinin Dava Dilekçesinde Gösterilmemesine İlişkin Doktrindeki Görüş Ayrılıkları

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinin birinci fıkrasında, davalıya ilişkin adres bilgisinin dava dilekçesinde gösterilmesi gereken zorunlu unsurlar arasında olduğu ifade edildi. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise, bu zorunlu unsurlardan birinin eksikliği hâlinde hâkimin davacıya eksikliğin giderilmesi için bir haftalık kesin süre vereceği; bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması durumunda ise davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda, düzenleme dikkate alındığında, davalıya ait adres bilgisinin dava dilekçesinde yer almaması hâlinde, söz konusu eksikliğin HMK m.119/2 kapsamında değerlendirilerek yaptırıma tabi tutulması gerektiği söylenebilir.

Ne var ki dava dilekçesinde davalının adresine hiç yer verilmemesi hâlinde, bu durumun HMK m. 119/2 kapsamında bir eksiklik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, doktrinde farklı yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, adres bilgisinin dava dilekçesinde hiç yer almaması bazı yazarlar tarafından bir eksiklik olarak kabul edilmekteyken, bazı yazarlar ise bu durumda mahkemenin re'sen araştırma yükümlülüğünün devreye gerektiği görüşünü benimsemektedir.

Doktrinde *Kıyak*, dava dilekçesinde davalının adresine ilişkin bilginin hiç yer almaması hâlinde, bu eksikliğin HMK m. 119/2 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁸. Bu doğrultuda, mahkemenin eksikliğin giderilmesi amacıyla davacıya bir haftalık kesin süre vermesi gerektiği, davacının bu süre içinde davalının adres bilgilerini sunması hâlinde ise tebligatın bildirilen adrese yapılacağı ifade edilmektedir. *Kıyak*, adres bilgisini dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından biri olarak değerlendirmekte; bu nedenle söz konusu bilginin hiç yer almaması hâlinde HMK m. 119/2 hükmünün uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte, yazarın değerlendirmesi esasen

ilişkin hüküm, davacının dilekçesinde hiç adres göstermemesi ve kesin süreye rağmen bu konuda hareketsiz kalması halinde uygulanabilir. Davacı, dava dilekçesinde davalıların bulunabileceği adresi göstermiş, mahkemece verilen kesin süre içinde davalıların yeni adresini bildirmiş ve davanın açılmamış sayılmasına karar verildiği gün ticaret sicil kayıtlarını da ibraz etmiş, üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmiştir.” şeklindeki kararı için bkz.Y. 9. HD., E. 2014/26024, K. 2014/25800, T. 09.09.2014 (ET: 05.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

²⁸ Kıyak, Emre. “Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, 2014, s. 138.

daha çok, bildirilen adresin tebligata elverişli olmaması ve bu durumun yaratacağı usûlî sonuçlar üzerinde yoğunlaşmaktadır²⁹.

Kıyak'ın görüşüyle paralel şekilde *Karamercan* da dava dilekçesinde davalının adresinin hiç yer almaması hâlinde, söz konusu eksikliğin HMK m. 119/2 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır³⁰. Yazara göre, mahkeme bu durumda davacıya usûlüne uygun biçimde ihtarat içeren bir haftalık kesin süre vermeli; bu süre içerisinde eksiklik giderilmediği takdirde ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir. *Karamercan*, aksi bir yaklaşımın benimsenmesi durumunda HMK m. 119 hükmünün uygulanamaz hâle geleceğini ifade etmektedir³¹. Bu doktrinsel görüş, Yargıtay kararlarında da karşılık bulmaktadır. Nitekim Yargıtay, dava dilekçesinde davalının adresinin hiç belirtilmemesi hâlinde, bu eksikliğin HMK m. 119/2 kapsamında değerlendirilmesi ve davacıya bir haftalık kesin süre verilmesi gerektiği yönünde kararlar tesis etmiştir³². Diğer bir ifadeyle süresi içinde adres eksikliğinin giderilmemesi hâlinde, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerektiği Yargıtay'ın bazı kararlarında da vurgulanmaktadır.

Buna karşılık, doktrinde bazı yazarlar dava dilekçesinde davalının adresinin yer almamasını HMK m. 119/2 kapsamında bir eksiklik olarak değerlendirilmesinin her somut olay açısından uygun düşmeyebileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, davacının her zaman davalının adresini bilebilmesi veya bu bilgiyi elde etmesi mümkün değildir. Nitekim *Özekes*, davacının dava dilekçesinde davalının kimliğini doğru şekilde bildirmesine rağmen adresini bilmemesi hâlinde, adresin tespiti yükümlülüğünün davacıya değil, mahkemeye ait olması gerektiğini savunmaktadır³³. Her ne kadar HMK m. 119 hükmünün lafzî yorumu, davalının adresinin davacı tarafından mutlaka gösterilmesi gerektiği sonucuna götürebilecek olsa da *Özekes*'e göre bu yaklaşım kanunun amacıyla bağdaşmamaktadır. Anılan hükmün, Tebligat Kanunu hükümleriyle birlikte sistematik biçimde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yazar, eğer davacı gerçekten davalının adresini bilmiyorsa, bu durumu dava dilekçesinde açıkça belirtmesi ve yaptığı araştırmalara rağmen adresin tespit edilemediğine dair makul açıklamalarda bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu açıklamaların ardından mahkemece adres araştırması yapılmalı ve sonuç alınamaması durumunda ilan tebligat yoluna gidilmelidir. Aksi durumda, davacının sırf şekli şartları sağlamak adına gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya zorlanması, dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacağı gibi, zaman ve masraf kaybına da yol açabilecektir. *Özekes*'e göre, bu tür bir uygulama hem usûl ekonomisi ilkesini hem de hukuki güvenceleri zedelemektedir.

²⁹ Bu ayrımın yapılmasının nedeni bkz. çalışmanın II, B başlığı.

³⁰ Karamercan, s. 48.

³¹ Karamercan, s. 49.

³² "...davacı dilekçesinde davalı kadın eşin adresini bildirmemiş, mahkemece adrese ilişkin dava dilekçesindeki eksikliğin tamamlanması için davacıya süre verilip (HMK. m. 119/2), sonucuna göre işlem yapılması gerekirken, dava dilekçesi, davalı kadının mernis adresine tebliğe çıkarılarak, bu adreste muhatapla daimi birlikte ikamet ettiğini beyan eden kayınvalidesinin imzasına tebliğ edilmiştir." şeklinde bkz. Y. 2. HD., E. 2014/17309, K. 2015/3040, T. 26.02.2015 (Karamercan, s. 54-55.); Y. 1. HD., E. 2013/17536, K. 2014/4221, T. 25.02.2014 (Karamercan, s. 52.); Y. 20. HD., E. 2014/8701, K. 2015/2268, T. 30.03.2015 (Karamercan, s. 88.); Y. 2. HD., E. 2014/26019, K. 2015/11351, T. 02.06.2015 (Karamercan, s. 56.); Y. 2. HD., E. 2023/9198, K. 2024/5591, T.10.09.2024 (ET: 02.06.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Bankası.)

³³ *Özekes*, s. 272; aynı yönde bkz. Budak, Ali Cem / Varol Karaaslan. *Medenî Usul Hukuku*. 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 184, no. 7; Koç / Candemir, s. 141, dn. 75.

Yılmaz davacının dava dilekçesinde davalının adresini göstermemesi ve kendisine verilen kesin süre içinde bu eksikliği gidermemesi hâlinde, davanın HMK m. 119/2 uyarınca açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerektiğini belirtmektedir³⁴. Bununla birlikte, davacının, adresi gerçekten bilmemesi ve makul araştırmalarına rağmen tespit edememesi hâlinde, söz konusu adresin “meçhul” sayılması gerektiği; bu durumda mahkemenin re’sen araştırma yaparak ve gerekirse ilanen tebligat yoluna başvurarak usûl işlemlerini tamamlaması gerektiği ifade edilmektedir³⁵. *Yılmaz*’a göre, davacının adresin meçhul olduğunu açıkça beyan etmesi ve araştırmalarına ilişkin makul açıklamalarla mahkemeyi bu konuda ikna etmesi en doğru yöntemdir. Bu yönüyle *Yılmaz*’ın görüşü, *Özekes*’in yaklaşımıyla paralellik arz etmektedir.

Karaaslan, davanın açılması sırasında davalının adresinin gösterilmesinin mutlak bir zorunluluk olarak aranmasının, adalete erişim hakkını engelleyebileceğini ifade etmektedir³⁶. Yazara göre, davalının adresinin dava dilekçesinde yer alması, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) döneminde olduğu gibi HMK bakımından da zorunlu içerik kapsamında değerlendirilmemelidir. Aksi görüşün benimsenmesi, davacıyı hiç olmazsa yanlış yahut uydurma bir adres bildirme yönünde teşvik edebilecek bir sonuç doğurabilecektir.

Eserinde benzer ifadeler yer veren *Altunel* de dava dilekçesinde davalının adresinin yer almamasının her durumda HMK m. 119/2 kapsamında bir eksiklik olarak değerlendirilmesini eleştirmektedir³⁷. Yazara göre, kişisel verilerin korunması ilkesi çerçevesinde, davacının davalının adres bilgisine her zaman erişebilmesi mümkün değildir; zira bu bilgiyi ilgili kurumlardan bizzat temin etme imkânı çoğu durumda bulunmamaktadır. Bu nedenle, mahkemece davalının adresinin araştırılmasının zorunlu olmadığını savunan yaklaşım hukuken isabetsizdir.

Çelikoğlu da benzer bir yaklaşımla, tarafların adres bilgilerinin tebligat işlemleri bakımından dava dilekçesinde gösterilmesinin önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, davacının adres araştırması konusunda devletin yardımından mahrum bırakılmaması gerektiğini vurgulamaktadır³⁸. Yazara göre, HUMK uygulamasına paralel olarak, HMK bakımından da davalı adresinin dilekçede yer alması zorunlu içerik kapsamında değerlendirilmemelidir; aksi hâlde, yalnızca adres eksikliği nedeniyle dava dilekçesinin reddi ve dolayısıyla davanın açılmamış sayılması, dava hakkı açısından ciddi sakıncalar doğuracaktır.

Bu doğrultuda, davacının her durumda davalının adres bilgilerine ulaşmasının mümkün olmayabileceğine ilişkin somut bir örnek, *Özbudak*’ın çalışmasında ele alınmaktadır³⁹. Söz konusu olayda, davacı dava dilekçesinde davalının adresini belirtmiş olmakla birlikte, bildirilen adresin

³⁴ Yılmaz, s. 2714.

³⁵ Yılmaz, s. 2715; aynı yönde bkz. Karanlı, Abdurrahim / Koç, Evren / Konuralp, Serhat. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler Konular*. Alternatif Yayınları, İstanbul, 2014, s. 76.

³⁶ Karaaslan, Erol. “HMK’da Dava Dilekçesi.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 87, S. 2, 2013, s. 366. Y. 20. HD., E. 4543, K. 2383, T. 08.04.2019 (Yılmaz, s. 2715.)

³⁷ Altunel, Mesude. “Dava Dilekçesinde Davalının Adres Bilgisi.” *Yargıtay Dergisi*, C. 41, S. 1-2, 2015, s. 250 vd.

³⁸ Çelikoğlu, Cengiz Topel. “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava ve Cevap Dilekçeleri.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 6, S. 63, 2011, s. 54; Ruhi / Ruhi, s. 760.

³⁹ Özbudak, Coşkun. ““Dava Dilekçesinde Davalı Adresinin Bildirilmesi” Kuralına Bakışlar.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 120, 2016, s. 120 vd.; ayrıca olayda sırasıyla verilen kararlar için bkz. Turhal Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 2013/607 sayılı kararı; Tokat İdare Mahkemesi, E. 2013/606, K. 2014/608, T. 15.10.2014; AYM., E. 2014/76, K. 2014/142, T. 11.09.2014; Dan., 10. D., E. 2014/6559, K. 2015/874, T. 09.03.2015.

tebligata elverişli olmaması nedeniyle mahkemece HMK m. 119/2 kapsamında eksikliğin tamamlanması için bir haftalık kesin süre verilmiş; aksi hâlde davanın açılmamış sayılacağı ihtar edilmiştir. Bu doğrultuda davacı vekili, gerekli adres bilgilerini temin edebilmek amacıyla nüfus müdürlüğüne başvurmuş; ancak bu başvuru, 5490 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (g) bendi ile aynı maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları uyarınca, bilgilerin kişisel veri niteliğinde olduğu ve vekâletname ibraz edilmediği gerekçesiyle reddedilmiştir. Akabinde idare mahkemesinde söz konusu ret işleminin iptali istemiyle dava açılmış, davacı anılan kanun maddesinin ilgili hükümleri hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasında da bulunmuştur. İddiayı ciddi bulan İdare Mahkemesi Anayasa Mahkemesi'ne itiraz başvurusu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi itirazı reddetmiş; buna dayanarak idare mahkemesi de davayı reddetmiştir. Bunun üzerine davacı vekili davanın reddi kararını temyiz etmiş ve Danıştay, davacının davanın açılmamış sayılması sonucuyla karşı karşıya kalma ihtimalinin bulunduğunu, dolayısıyla nüfus müdürlüğüne yapılan başvurunun hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek hem idare işlemini hem de ilk derece mahkemesi kararını hukuka aykırı bularak bozmuştur⁴⁰.

Benzer yöndeki bir değerlendirmeye, *Atalı*, *Ermenek* ve *Üçüncü* tarafından kaleme alınan ortak eserde, tebligat hukuku perspektifinden yer verilmektedir. Anılan çalışmada, HMK m. 119/1 (b) bendi uyarınca, davacının dava dilekçesinde davalının adresini gösterme zorunluluğu ile 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda muhatabın bilinen en son adresine öncelikle tebligat yapılmasını öngören düzenlemelerin, uygulamada çeşitli sorunlara yol açtığı belirtilmektedir⁴¹. Yazarlara göre, davalının adresinin mahkemece re'sen araştırılmasının zorunlu olmadığı yönündeki yaklaşım, özellikle davalının adresini bilmeyen ve bu bilgiyi yetkili makamlardan kişisel verilerin korunması gerekçesiyle doğrudan edinemeyen davacılar açısından önemli bir hak kaybına yol açmaktadır. Bu kapsamda, dava dilekçesinde davalının adresine yer verilmesinin mutlak bir zorunluluk olarak değerlendirilmesi, kişisel verilerin korunması hakkı nedeniyle davacının ilgili mercilerden bu bilgiyi edinmesinin fiilen mümkün olmadığı durumlarda, adalete erişim hakkını zedeleyebilecektir. Böyle hâllerde, davacıya adres bilgilerini tamamlama yönünde bir haftalık kesin süre verilmesi ve bu sürenin sonunda davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi yerine, öncelikle davalının adres kayıt sisteminde yer alan yerleşim yeri adresine tebligat yapılması⁴²; bu adresin de tespit edilememesi durumunda ise ilan tebliğ yoluna başvurulması daha isabetli olacaktır. Ayrıca, uygulamada yaşanan bu tür sorunların önüne geçilebilmesi için, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda yapılacak bir

⁴⁰ Söz konusu kararlara ilişkin ayrıntılı bir değerlendirmeye burada yer verilmeksizin belirtmek gerekir ki kanaatimizce, ilk derece mahkemesince, davacının dava dilekçesinde davalının adresini bildirmiş olmasına rağmen, yalnızca bildirilen adresin tebligata elverişli bulunmaması gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmemeliydi. Nitekim bu husus, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili karar gerekçesinde de açık biçimde ortaya konmuştur.

⁴¹ Atalı, Murat / Ermenek, İbrahim / Üçüncü, S. Hilal. *Tebliğat Hukuku*. 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s. 133, dn. 4.

⁴² Aynı şekilde *Ruhi / Ruhi* de davacı veya vekilinin tüm gayretine rağmen davalının adresini tespit edememesi hâlinde, bu durumun açıkça belirtilmesi ve davalının Adres Kayıt Sistemi'nden temin edilecek adresine tebligat çıkarılmasının talep edilebileceğini ifade etmektedir. Ancak yazar, özellikle icra takipleri bakımından, alacaklı vekillerinin doğrudan borçlunun Adres Kayıt Sistemi'nde kayıtlı adresine tebligat yapılmasını talep ettiklerini; bu sayede takibin kısa sürede kesinleşmesini amaçladıklarını belirtmektedir. Ne var ki, bu uygulama borçlu veya vekilleri tarafından sıklıkla şikâyet konusu yapılmakta; zira adres kayıt sistemine doğrudan başvurularak yapılan tebligatların, "bilinen en son adresin araştırılması yükümlülüğü" yerine getirilmeden gerçekleştirilmesi nedeniyle usule aykırı olduğu ileri sürülmektedir. *Ruhi/Ruhi*, s. 216-217.

değişiklikle, bilinen en son adrese tebligat yerine, adres kayıt sisteminde yer alan yerleşim yeri adresine tebliğin öncelikli hâle getirilmesinin, önemli bir çözüm olacağı ifade edilmektedir.

B. Yargıtay Kararlarında Davalı Adresinin Dava Dilekçesinde Gösterilmemesine İlişkin Yaklaşımlar

Davalının adresini dava dilekçesinde bildirmemesi hâline ilişkin doktrinde ileri sürülen farklı görüşlerin, Yargıtay kararlarına nasıl yansıdığı da ayrıca değerlendirilmelidir. Devam eden değerlendirmelere geçmeden önce, bir ayırımın yapılmasında yarar vardır.

Dava dilekçesinde hiç adres belirtilmemesi hâli ile bir adres gösterilmiş olmasına rağmen bu adrese tebligat yapılamaması durumu, usûl hukuku bakımından birbirinden farklı sonuçlar doğurmaktadır⁴³. Zira ikinci durumda ortaya çıkan usûlî sorun, HMK m. 119 kapsamında değil, tebligat hukuku hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir mesele olarak değerlendirilmelidir⁴⁴. Söz konusu ayırımın Yargıtay kararlarına da yansıdığı, özellikle davalının hiç adres bildirmemesi ile geçersiz bir adres göstermesi halleri arasında hukuki sonuçlar bakımından fark bulunduğu içtihatlarda açıkça ortaya konduğu görülmektedir⁴⁵. Bu itibarla, davacının dava dilekçesinde davalının adresini bildirmiş olmasına rağmen, yalnızca bildirilen adrese tebligatın gerçekleştirilememiş olması, HMK m. 119/2 kapsamında davanın açılmamış sayılmasına gerekçe teşkil etmemelidir.

Söz konusu ayırımın Yargıtay kararlarına da yansıdığı, özellikle davalının hiç adres bildirmemesi ile geçersiz bir adres göstermesi halleri arasında hukuki sonuçlar bakımından farklılık bulunduğu içtihatlarda açıkça ortaya konduğu görülmektedir. Yargıtay'ın bu hususa ilişkin istikrar kazanmış kararlarında, dava dilekçesinde bir adresin bildirilmiş olmasına rağmen bu adrese yapılan tebligatın başarısız olması durumunda, HMK m. 119/2 kapsamında eksiklikten söz edilerek davacıya kesin süre verilmesini isabetli bulmamaktadır⁴⁶.

Nitekim Yargıtay bir kararında davacının dava dilekçesinde davalıya ait bir adres bildirdiği hâlde, tebligatın “muhatap ismen tanınmıyor” gerekçesiyle iade edilmesi durumunda, bu adres bildiriminin hiç adres gösterilmemiş gibi değerlendirilmesinin hukuken hatalı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca kararda bu yaklaşımın, Tebligat Kanunu ile Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik maddelerini işlevsiz bırakacağı vurgulanmıştır⁴⁷.

⁴³ Burada belirtilen adresin gerçeğe aykırı biçimde oluşturulmuş bir adres değil, ancak tebligatın fiilen yapılamadığı bir adres olduğu dikkate alınmalıdır.

⁴⁴ Aşık, İbrahim. “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları.” *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 152; Pekcanitez Usûl. *Medeni Usul Hukuku*. C. 2. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 1130.

⁴⁵ Özbudak, s. 120.

⁴⁶ Y. 8. HD., E. 2017/11600, K. 2020/5969, T. 08.10.2020 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.); Y. 8. HD., E. 2018/7988, K. 2020/2123, T. 04.03.2020 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.); Y. 8. HD., E. 2020/2199, K. 2020/5530, T. 29.09.2020 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.); Y. 10. HD., E. 2024/2926, K. 2024/4395, T. 24.04.2024 (ET: 08.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

⁴⁷ Y. 1. HD., E. 2013/17536, K. 2014/4221, T. 25.02.2014 (Karamercan, s. 52.); Benzer yönde “...davacı taraf davalının adresini dava dilekçesinde göstermiş ve böyle bir adresin mevcut olduğu da tespit edilmiş, ancak muhatapın adresten ayrıldığı gerekçesiyle tebligat yapılamamış ve mahkemeye iade edilmiştir. Böyle bir durumda yapılacak iş, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun ilgili hükümlerini uygulamak suretiyle tebligat eksikliğini gidermektir. Hal böyle olunca, öncelikle Tebligat Kanunu hükümleri çerçevesinde tebligat eksikliğinin giderilmesi, ondan sonra davanın esası incelenerek sonucuna göre karar verilmesi yerine, yanlışlı değerlendirme ile yazılı biçimde hüküm kurulması isabetsizdir.”

Yargıtay içtihatlarında, davalının adresinin dava dilekçesinde yer alması ancak tebligatın yapılamaması hâlinde davacıya bir haftalık kesin süre verilmesinin yerinde olmadığına dair genel bir eğilim mevcut olmakla birlikte, bazı kararlarında bu hususta isabetsiz yaklaşımlara da rastlanmaktadır. Nitekim bir kararda, ilk derece mahkemesince dava dilekçesinde belirtilen adreslere yapılan tebligatların iade edilmesi üzerine, eksikliğin giderilmesi amacıyla davacıya bir haftalık kesin süre verilmiş ve bu süre içerisinde davalıların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarının bildirilmesi talep edilmiştir⁴⁸. Mahkeme, bu talebi idarenin kamu gücü kullanabilme yetkisiyle gerekçelendirmiş ve davacı idarenin bu bilgileri temin etmesinin mümkün olduğunu kabul etmiştir⁴⁹. Yargıtay da mahkemenin bu kararını onamıştır.

Bununla birlikte, söz konusu karara yönelik karşı oy gerekçesinde yer verilen değerlendirmeler, yerinde ve isabetli bir eleştiri sunmaktadır. Karşı oyda, mahkemenin davacıdan davalıların T.C. kimlik numaralarını bildirmesini talep etmesinin ve bu talebi davacının usûle ilişkin yükümlülüğü kapsamında değerlendirmesinin, yasal bir temele dayanmadığı açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca, dava dilekçesinde adres bilgileri yer alan davalılara yapılan tebligatların iade edilmesi üzerine, davacıya bu kişilerin tebligata elverişli adreslerini bildirmesi için kesin süre verilmesinin de hukukî bir dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir.

Davalının adresinin yazılması fakat tebliğ edilmemesinden ayrık olarak davalının adresinin dava dilekçesinde hiç yazılmamış olmasına ilişkin olarak ise Yargıtay İçtihatları incelendiğinde farklı koşullarda farklı değerlendirmelerde bulunulduğu görülmektedir. Bu içtihatlar genel olarak üç başlık altında toplanabilir.

şeklindeki bkz. Y. 1. HD., E. 2013/16887, K. 2014/210, T. 14.01.2014 (Karamercan, s. 50.); Y. 2. HD., E. 2013/24345, K. 2014/7660, T. 02.04.2014 (Karamercan, s. 53-54.); “Bu itibarla, davacı tarafın dava dilekçesinde, davalının adresini göstermiş olması bu nedenle dava dilekçesinde bulunması zorunlu unsurun dilekçede belirtilmiş olduğu göz önüne alınarak davalının tebligata yarar açık adresinin mahkemece araştırılması, tespit edilmesi halinde bu adres esas alınarak tebligat yapılması, adresinin tespit edilememesi halinde ilanen tebligat usulünün düşünülmesi ve sonucu dairesinde hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” Şeklindeki bkz. Y. 2. HD., E. 2014/24812, K. 2015/9971, T. 12.05.2015 (Karamercan, s. 56.); Y. 16. HD., E. 2014/8345, K. 2014/6375, T. 20.05.2014 (Özbudak, s. 120, dn. 2.)

⁴⁸ Y. 8. HD., E. 2022/501, K. 2024/5820, T. 10.10.2024 (ET: 07.08.2025, hukukturk.com.); aynı yönde 8. HD., E. 2021/14841, K. 2024/2137, T. 28.03.2024 (ET: 07.08.2025, hukukturk.com.)

⁴⁹ Benzer şekilde Yargıtay’ın bir kararında yerel mahkeme, davacının bir kamu kurumu olmasına özel bir vurgu yapılarak, elindeki imkânlarla HMK m. 119’da belirtilen unsurları taşıyan bir dava dilekçesi sunabileceksen bunu yapmadığı, gerekli araştırmayı mahkemeye bıraktığı ifade etmiştir. Kararda ayrıca, mahkemenin böyle bir durumda zabıta marifetiyle araştırma yapabileceği, tapu veya diğer kurumlardan bilgi edinebileceği ya da sonuç alınamaması halinde ilanen tebligat yoluna başvuruyla ilgili belirtilmiştir. Ancak tüm bu yolların uygulanabilirliği açıkça ortaya konmuşken, mahkeme bunlara başvurmamış ve bu hususta bir işlem yapılmamasını, yargılamanın hızlandırılması, tarafların usûlî yükümlülüklerinin bilincine varması ve mahkemelerin iş yükünün artmasının önlenmesi gibi gerekçelere dayandırmıştır. Bu yaklaşım, davacının bir kamu kurumu olmasını gerekçe göstererek ona özel bir sorumluluk yüklemesi ve aynı zamanda mahkemenin re’sen yerine getirebileceği görevlerini yapmamasını haklılaştırma çabası açısından dikkat çekicidir. Zira mahkeme, kararında aslında hangi işlemlerin yapılabileceğini açıkça sıralamakta, fakat buna rağmen bu yolları kullanmaktan imtina etmektedir. Bu durum, yargılamanın etkinliği ve mahkemeye erişim hakkı bağlamında eleştiriye açıktır. Davacının kamu kurumu olması, ona diğer davacılarından farklı ve ağır bir yükümlülük yüklenmesini haklı kılmaz; zira yargılamada eşitlik ve adil yargılanma ilkeleri, tüm taraflar yönünden geçerli ve bağlayıcıdır. Ayrıca, davacının kamu kurumu olmasının mahkeme yükünü hafifletici bir unsur gibi değerlendirilmesi, hem usûl ekonomisi ilkesinin yanlış yorumlanmasına hem de kamu tüzel kişilerinin davacı sıfatları bakımından ayrımcılığa tabi tutulmasına yol açma riski taşımaktadır. Karar için bkz. Y. 8. HD., E. 2021/14841, K. 2024/2137, T. 28.03.2024 (ET: 07.08.2025, hukukturk.com.)

Yargıtay bazı kararlarında, davacı tarafça dava dilekçesinde davalıya ait adres bilgileri eksik ya da sınırlı şekilde sunulmuş olsa dahi, mahkemenin bu eksikliği re'sen tamamlaması gerektiğini belirtmiştir⁵⁰. Nitekim bu doğrultudaki bir kararında, davacı vekilince dava dilekçesinde davalının T.C. kimlik numarası belirtilmiş ve MERNİS'ten adres bilgisine ulaşılması talep edilmiştir⁵¹. Yargıtay, bu durumda davacının, doğrudan kamu kurumlarından adres bilgisi edinme yetkisi bulunmadığını; kimlik numarasının bildirilmiş olmasının MERNİS adresine ulaşmak için yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, mahkemenin davanın açılmamış sayılmasına karar vermesi yerine, MERNİS kayıtları üzerinden tespit edilen adrese tebligat yapılmasını sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Aynı karar kapsamında Yargıtay, davalı aracın maliki yönünden de değerlendirme yapmış ve trafik kazası tespit tutanağında yalnızca sürücüye ait ad-soyad bilgisi yer aldığından, araç maliki ve adresine ilişkin bilgilere ulaşmanın davacı açısından mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu durumda mahkemenin, dava dilekçesinde bildirilen araç plakasına istinaden trafik tescil kayıtlarını getirterek araç malikinin kimlik ve adresini tespit etmesi ve buna göre usûl işlemlerini yürütmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bununla birlikte, Yargıtay içtihatlarında, bazı özel kanunlarda davalıların adres bilgileri dava dilekçesinde yer almasa dahi, mahkemece re'sen adres tespiti yapılmasına imkân tanıyan düzenlemelerin bulunduğu ifade edilmiştir. Örneğin, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu uyarınca, davalıların adreslerinin tapu, vergi ve nüfus kayıtları ile gerektiğinde zabıta aracılığıyla araştırılması; bu yolla da tespit edilememesi hâlinde ise ilan tebligat usûlüne başvurularak dava dilekçesinin tebliğinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir⁵².

Yargıtay bazı kararlarında ise, doktrinde yer alan baskın görüşe paralel şekilde, davacının davalının adresini bilmediğini süresi içinde samimi ve açık şekilde beyan ettiği durumlarda, mahkemelerin bu talebi göz önünde bulundurması gerektiği ifade edilmiştir⁵³. Başka bir deyişle, bu tür durumlarda adres bilgisinin eksikliği, davacıdan giderilmesi beklenen bir eksiklik olarak nitelendirilmemelidir. Bu tür kararlarında Yargıtay, davacının süresi içinde adresin bilinmediğine dair beyanının bulunması hâlinde, artık davanın açılmamış sayılması yönünde hüküm kurulmasını hakkaniyete aykırı bulmakta ve bu tür durumlarda mahkemelerin araştırma yükümlülüğünü ön plana çıkarmaktadır.

Bununla birlikte ayrıca Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında, HMK m. 119/2'nin dava dilekçesindeki eksikliklerin tamamlanmasına ilişkin usûl kurallarını düzenlediği vurgulanmış, davanın yirmi altı adet taşınmaza ait olduğu ve bazı ortakların adreslerinin verilen süre içinde tespitinin mümkün olmadığı belirtilerek; mahkemece tapuda malik olarak görünen kişilerin adres ve kimlik bilgilerinin nüfus ve tapu müdürlüklerinden istenmesi, ayrıca 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri gözetilerek öncelikle davalıların adreslerinin araştırılması ve bu adreslere tebligat yapılması gerektiğine hükmedilmiştir⁵⁴.

⁵⁰ Y. 11. HD., E. 2013/5492, K. 2013/21835, T. 02.12.2013 (ET: 07.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

⁵¹ Y.17. HD., E. 2017/4247, K. 2018/3574, T. 29.03.2018 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.)

⁵² Y. 5. HD., E. 2014/20963, K. 2015/565, T. 22.01.2015 (ET: 08.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.); Y. 16. HD., E. 2013/9604, K. 2013/8365, T. 17.09.2013 (ET: 08.08.2025, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.)

⁵³ YHGK., E. 2014/1177, K. 2014/926, T. 19.11.2014 (ET: 18.06.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

⁵⁴ YHGK., E. 2014/810, K. 2016/167, T. 24.02.2016 (ET: 08.08.2025, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.); Y. 2. HD.,

Buna karşılık bazı kararlarında Yargıtay, davalıya ait açık adresin dava dilekçesinde gösterilmemesini HMK m. 119/2 kapsamında bir eksiklik olarak değerlendirmiş ve mahkemece verilen kesin süreye rağmen bu eksikliğin giderilmemesi durumunda, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesini isabetli bulmuştur⁵⁵. Bu yaklaşımda, tarafların dava açarken usûle ilişkin yükümlülüklerine titizlikle uyması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Yargıtay, davalının kimlik ve adres bilgileri eksikse, davanın tümüyle açılmamış sayılması yerine, bu eksikliğin sadece ilgili davalı bakımından değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararlar vermektedir. Özellikle ihtiyarî dava arkadaşlığı hâlinde, kimlik ve adres bilgileri eksik olan davalıya ilişkin dosyanın tefrik edilerek yeni bir esasa kaydedilmesi gerektiği; buna rağmen tüm davalılar yönünden davanın açılmamış sayılmasının isabetli olmadığı ifade edilmiştir⁵⁶.

Yargıtay kararları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, davalının adresinin dava dilekçesinde yer almasına ilişkin yaklaşımların uygulamada tam bir yeknesaklık göstermediği, ancak belirli ortak yönlerin ve eğilimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Kararların ortak noktasını, adres bilgisinin davanın usûlî varlığını ve yargılamanın başlayabilmesini mümkün kılan zorunlu bir unsur olduğu yönündeki kabul oluşturmaktadır.

Bu kapsamda, davalının adresinin hiç belirtilmemesi hâli, HMK m. 119/2 anlamında “zorunlu unsur eksikliği” olarak değerlendirilmekte ve hâkimin, eksikliğin giderilmesi için davacıya bir haftalık kesin süre vermesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu süre içerisinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde ise, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmektedir. Ancak Yargıtay bazı kararlarında, davacının davalıya ait adres bilgilerine objektif olarak ulaşmasının mümkün olmadığı durumlarda, mahkemenin re’sen araştırma yükümlülüğü bulunduğunu da vurgulamaktadır. Özellikle MERNİS, tapu, vergi ve trafik kayıtları gibi kamu veritabanlarından bilgi temin edilebilecek hâllerde, mahkemenin davacıyı davanın açılmamış sayılması yaptırımıyla karşı karşıya bırakmadan önce bu yolları işletmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu yaklaşım, davacının iyi niyetli ve samimi şekilde dava açtığı ancak adres bilgisine erişemediği hâllerde, mahkemeye erişim hakkını koruyucu bir yorum benimsemekte; böylece şekilcilikle hakkaniyet arasındaki dengeyi gözetken bir usûl anlayışını yansıtmaktadır.

C. Değerlendirme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 119/1-b uyarınca dava dilekçesinde davalının adı, soyadı ve adresinin yer alması zorunludur. Bu bağlamda, dava dilekçesinde davalının adresine hiç yer verilmemesi hâlinde, anılan eksikliğin HMK m. 119/2 kapsamında değerlendirilmesi ve davacıya eksikliğin tamamlanması için bir haftalık kesin süre verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, m. 119/1-b hükmü işlevsiz hale gelecek ve düzenlemenin lafzî anlamı uygulama alanı bulamayacaktır. Diğer bir ifadeyle anılan hükümde öngörülen zorunluluk yalnızca şeklen varlık gösterecek, fiilen ise herhangi bir yaptırım öngörülmediğinden maddenin işlevi ortadan kalkacaktır.

E. 2016/3638, K. 2016&4779, T. 10.03.2016 (ET: 17.10.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

⁵⁵ Y. 20. HD., E. 2014/8701, K. 2015/2268, T. 30.03.2015 (Karamercan, s. 88.); Y. 23. HD., E. 2015/2082, K. 2015/4408, T. 09.06.2015 (ET: 08.08.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

⁵⁶ Y. 17. HD., E. 2015/8718, K. 2015/8699, T. 15.06.2015 (ET: 18.06.2025, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.)

Yukarıda⁵⁷ aktarılan doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları birlikte değerlendirildiğinde, kanaatimizce davacının dava dilekçesinde davalının adresini bildirmemesi halinde doğacak usûlî sonuçlar, somut olayın özellikleri dikkate alınarak esnek biçimde ele alınmalıdır. Bu doğrultuda dava dilekçesinde davalının adresinin yer almaması her durumda eksiklik olarak nitelendirilmeyebilecektir. Zira davacının, davalının adresini bilmediğini ve bu bilgiyi tespit edemediğini açıkça beyan ettiği hâllerde, eksikliğin varlığı somut olayın koşullarına göre değerlendirilmelidir. Bu yöndeki kanaatimiz, doktrinde Özekes ve Yılmaz tarafından da paylaşılmaktadır.

Kanaatimizce, kanun koyucunun HMK m. 119/2 kapsamında öngördüğü bir haftalık kesin sürenin amacı, davacının ulaşabildiği ölçüde bilinen en son adresin dilekçede belirtilmesini temin etmektir. Buna göre, davacı dava dilekçesinde davalının adresini bilmediğini ve bu bilgiyi temin edemediğini açıkça ortaya koyuyorsa, bu durumda baştan itibaren bir eksiklikten söz edilmemeli ve dolayısıyla HMK m. 119/2 kapsamında davacıya bir haftalık kesin süre verilmesine gerek bulunmamalıdır. Bu yaklaşımın, dürüstlük kuralı ve usûl ekonomisi ilkesi ile daha fazla uyum sağladığı kanaatindeyiz.

Buna karşılık, dava dilekçesinde davalının adres bilgilerine hiç yer verilmemiş ve ayrıca davacı, bu bilgiyi bilmediğini ya da tespit edemediğini ortaya koymamışsa, bu durum HMK m. 119/2 kapsamında bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir⁵⁸. Bu durumda mahkemece, eksikliğin tamamlanması amacıyla davacıya bir haftalık kesin süre verilmesi yerinde olacaktır. Ancak kanaatimizce, davacı bu süre içerisinde de davalının adresinin tespitine yönelik somut çabalarını ortaya koyar ve bu yönde açık, makul ve ikna etmeye yönelik açıklamalarda bulunursa, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi, mahkemeye erişim hakkını orantısız biçimde sınırlayacak ve usûl ekonomisi ilkesine de aykırılık teşkil edecektir⁵⁹. Buna karşılık, davacı anılan kesin süre içerisinde herhangi bir açıklamada bulunmamış ve adresin tespitine yönelik bir çaba göstermemişse, bu durumda davanın açılmamış sayılması yönünde karar verilmesi mümkündür ve bu sonuç, kanunun sistematigiyle de uyumludur.

Bununla birlikte, davacıya davalının adres bilgilerini araştırma ve temin etme yönünde bir yükümlülük yüklenmesi, kişisel verilerin korunması hakkı bakımından da tartışmalıdır. Zira adres bilgisi, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) anlamında açıkça kişisel veri niteliğindedir⁶⁰. Bu nedenle, davacının yargılama süreci dışında üçüncü kişilere ait adres bilgilerine

⁵⁷ Bkz. çalışmanın II, A başlığı.

⁵⁸ Nitekim temyize konu olan bir istinaf mahkemesi kararının gerekçesinde, dava dilekçesinde davalının açık adresinin belirtilmemesi ve yalnızca “MERNİS adresi” ifadesiyle yetinilmesi nedeniyle, HMK m. 119/2 uyarınca davacıya davalının adresinin bildirilmesi için kesin süre verildiği, bu sürede adresin bildirilmemesi hâlinde davanın açılmamış sayılacağına ihtar edildiği, bu ihtara rağmen davacı vekilince adres bildirilmediği ve sadece kolluk araştırması talep edildiği, ancak dava dilekçesinde tarafların ayrı yaşadıklarına ya da davalının adresinin bilinmediğine ilişkin bir beyanın da bulunmadığı, ayrıca dava tarihinde davacının bildirdiği adresin zaten davalının MERNİS adresiyle aynı olduğu belirtilerek, HMK m. 119/2 hükmüne uygun biçimde karar verildiği ifade edilmiştir. Davacı tarafın istinaf başvurusu bu gerekçelerle esastan reddedilmiş; söz konusu karar Yargıtay tarafından da onanmak suretiyle kesinleşmiştir. Bkz. Y. 2. HD., E. 2023/9198, K. 2024/5591, T. 10.09.2024 (ET: 05.08.2025, hukukturk.com.)

⁵⁹ Pekcanitez Usûl, s. 1125.

⁶⁰ Üçüncü, S. Hilal. *Medenî Yargılama Hukukunda Kişisel Verilerin ve Sırların Korunması*. 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, Ankara, 2019, s. 20; Şahin, Çağatay Serdar. “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun Avukatın Bilgi ve Belge Toplama Yetkisine Etkileri.” *Medenî Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, S. 57, 2024, s. 113.

doğrudan ulaşması hukuken mümkün gözükmemektedir. Bu çerçevede, davacıdan davalının adresini kendi imkânlarıyla bulmasının beklenmesi, yalnızca fiilen güç değil, aynı zamanda kişisel verilerin korunması rejimiyle bağdaşmayan bir yükümlülük doğurur. Ayrıca böyle bir yaklaşım, davacıya ölçüsüz bir külfet yükleyerek ölçülülük ve orantılılık ilkeleri ile de bağdaşmayacaktır. Bu nedenle, davacının erişim imkânı bulunmayan kişisel verilere ulaşmaması nedeniyle eksiklik yaptırımıyla karşı karşıya bırakılması hem hak arama özgürlüğü hem de mahkemeye erişim hakkı bakımından orantısız bir sınırlama niteliği taşır.

Gerçekten de kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamadaki sınırlamalar nedeniyle, davacının dava dilekçesinde davalıya ait adres bilgisine doğrudan erişebilmesi her zaman mümkün olmayabilir⁶¹. Bu durumda, doktrinde de ifade edildiği üzere, davacıdan adres bilgisine ulaşmasının beklenmesi, onu gerçeğe aykırı veya tesadüfi bir adres bildirmeye zorlamak anlamına gelecektir⁶².

Davacının, davalının adresini belirleyememesi hâlinde ise, artık mahkemenin devreye girmesi ve davalıya ilişkin tebliğe elverişli adresin re'sen araştırılması gerekir. Bu kapsamda, mahkemenin tebliğe elverişli adresin araştırılması yönünde gerekli özeni göstermesi zorunludur. Davalıya ilişkin tebligata elverişli adresin tespiti, yargılamanın sağlıklı ilerlemesi bakımından önem taşır. Bu araştırma yükümlülüğü, davacının fiilen erişemeyeceği kişisel verilerin yargısal denetim yoluyla temin edilmesini sağladığından hem adil yargılanma hakkının hem de usûl ekonomisinin korunmasına hizmet eder.

Bu değerlendirmeleri takiben, konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu önemli bir kararın incelenmesi yerinde olacaktır.

III. DAVALININ ADRESİNİN BİLDİRİLMEMESİNE İLİŞKİN ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

A. 22.05.2024 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi

Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) 22.05.2024 tarihli kararına konu bireysel başvuru, davacı tarafından açılan ortaklığın giderilmesi davasında, dava dilekçesinde davalılara ait adres ve kimlik bilgilerinin eksik olması nedeniyle davanın açılmamış sayılması kararının, mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasına dayanmaktadır⁶³.

Aşık, İbrahim. "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları." *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 152;

⁶¹ Dava dilekçesinde davalının adresinin yer alması zorunluluğunun, ancak davacının bu adrese fiilen vakıf olması hâlinde geçerli olabileceği belirtilmektedir. Bkz. Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema / Hanağası / Emel. *Medenî Usûl Hukuku*. 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 320. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 9. maddesinde, nüfus kayıtları ile bu kayıtların tutulmasına dayanak olan belgelerin gizliliği düzenlenmiş olup, bu belgelere yalnızca yetkili kişilerce erişilebileceği belirtilmiştir. Aynı Kanun'un 44. maddesinde ise hangi kurum ve kişilerin nüfus kayıt örneği alabileceği ve adres bilgilerinin hangi koşullarda paylaşılabileceği detaylı biçimde hükme bağlanmıştır. Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nin 20. maddesi de adres bilgisini alma yetkisini ve bu bilgilerin ne şekilde temin edilebileceğini düzenlemektedir.

⁶² Özekes, s. 273; Karaaslan, s. 366.

⁶³ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241022-9.pdf>, (ET: 24.06.2025.)

Başvuruya konu olayda, başvuru tarafından ortaklığın giderilmesi istemiyle açılan davada, dava dilekçesinde bazı davalıların kimlik ve adres bilgilerinin yer almaması nedeniyle mahkemece eksikliğin giderilmesi için bir haftalık kesin süre verilmiştir. Başvurucu, söz konusu bilgilerin kendisi tarafından temin edilemeyeceğini, açık adreslerin tapu kayıtlarında yer almadığını ve gerekli araştırmanın mahkemece yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak eksikliğin tamamlanmaması nedeniyle, mahkeme davanın HMK m. 119/2 uyarınca açılmamış sayılmasına karar vermiştir. İstinaf mahkemesi, başvurunun tapu kayıtlarından bu bilgilere ulaşabileceğini belirterek kararı onamıştır. Bunun üzerine başvuru, dava dilekçesinde yer almayan kimlik ve adres bilgileri nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin, mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle mahkemeye erişim hakkının sınırsız bir hak olmadığını, kamu düzeni ve yargılamanın etkinliğini sağlamak amacıyla usûle ilişkin sınırlamaların mümkün olduğunu kabul etmiştir. Bununla birlikte, bu tür sınırlamaların ölçülülük ilkesine uygun, meşru bir amaca yönelik, açık ve öngörülebilir nitelikte olması ve başvurucuya orantısız bir külfet yüklememesi gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme, HMK m. 119'da öngörülen dava dilekçesindeki zorunlu unsurların usûl ekonomisi ve etkili yargılama açısından önemli olduğunu kabul etmekle birlikte; somut olayda, başvurunun tüm davalıların adreslerini tapu kaydından elde edememiş olması, bazı adresleri bildirmiş olmasına rağmen geri kalanlarını tespit edememesi, davanın niteliği gereği tüm tarafların menfaatinin söz konusu olması ve mahkemenin re'sen adres tespiti yapabilecek konumda bulunması karşısında, davanın açılmamış sayılması kararının başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ayrıca AYM, ortaklığın giderilmesi davasının kendine özgü yapısına dikkat çekmiş; bu tür davalarda davalıların da davanın sonucundan doğrudan etkilendiğini, hatta davanın devamı konusunda aktif bir rol üstlenebildiklerini belirtmiştir. Bu nedenle, bu tür davalarda davacının tüm hissedarlara ait adresleri temin etme yükümlülüğünün mutlak şekilde yorumlanmasının, hak arama özgürlüğünü zedeleyebileceği değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında AYM, başvurunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararda, tapu kayıtlarından bazı davalıların adreslerini temin eden, ancak diğerlerinin adreslerine ulaşamayan başvurucuya verilen kesin sürede tüm eksikliklerin giderilmesinin beklenmesinin, davanın reddi sonucunu doğuracak ölçüde ağır bir yük oluşturduğu ve bu yükün başvuru açısından ölçsüz olduğu ifade edilmiştir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkı ve Anayasa'nın 36. Maddesi

1. Mahkemeye Erişim Hakkı ve Hukukî Niteliği

Adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri olarak kabul edilen mahkemeye erişim hakkı, bireylere hak ihlallerine karşı yargı yoluna başvurarak iddia ve savunmalarını yargı mercileri

önünde dile getirme olanağı tanımaktadır⁶⁴. Mahkemeye erişim imkânı, hukuk devletinin ve hukukun üstünlüğü ilkesinin işlerliğini sağlayan temel güvencelerden biridir⁶⁵.

Her ne kadar bu hak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) açıkça “mahkemeye erişim hakkı” ifadesiyle düzenlenmemişse de Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında güvence altına alındığı kabul edilmektedir⁶⁶. Nitekim anılan maddede, herkesin medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklarda bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir⁶⁷.

Türk mevzuatında da mahkemeye erişim hakkı bu adla düzenlenmemekle birlikte, doktrinde bu hakkın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan “hak arama hürriyeti” kavramı ile yakından ilişkili olduğu, hatta bu hüküm aracılığıyla mahkemeye erişimin teminat altına alındığı ifade edilmektedir⁶⁸. Bu doğrultuda, Anayasa'daki hak arama özgürlüğü kavramı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) içtihatlarında yer alan mahkemeye erişim hakkı arasında terminolojik bir farklılık bulunsa da bu iki kavram arasında öz itibarıyla bir ayrımın olmadığı kabul edilmektedir⁶⁹. Gerçekten de 1982 Anayasası'nın 36. maddesi, bireylerin meşru vasıta ve usûllerle yargı mercileri önünde davacı veya davalı sıfatıyla iddia ve savunmalarını ileri sürebilmelerini bir hak olarak tanımaktadır⁷⁰.

Anayasa Mahkemesi de mahkemeye erişim hakkını bireylerin uyuşmazlıklarını yargı mercilerine taşıyabilme ve bu uyuşmazlıkların etkili biçimde karara bağlanmasını talep edebilme yetkisi olarak tanımlamakta⁷¹ ve bu hakkı adil yargılanma hakkının hem ön koşulu⁷² hem de ayrılmaz bir unsuru olarak görmektedir. Bu çerçevede, mahkemeye erişim hakkının güvence altına alınması yalnızca dava açma serbestisine indirgenemez; aynı zamanda açılan davanın esasının incelenmesini mümkün kılacak biçimde yargılamanın etkin biçimde yürütülmesini de kapsar⁷³.

⁶⁴ Ekinci, Ahmet. “Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, 2014, s. 823.

⁶⁵ İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 105.

⁶⁶ Aktepe Artık, Sezin. *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 76; İnceoğlu, s. 106.

⁶⁷ AİHS m. 6/1: “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.”

⁶⁸ Aktepe Artık, s. 79.

⁶⁹ Ekinci, s. 824.

⁷⁰ Anayasa m. 36: “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

⁷¹ AYM. Özkan Şen Başvurusu, Başvuru no: 2012/791, 7/11/2013, no: 52, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/791>, ET: 27.06.2025.

⁷² AYM. İdris Timur Başvurusu, Başvuru no: 2014/6235, 29.06.2016, no: 48, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/6235>, ET: 27.06.2025.

⁷³ Aktepe Artık, s. 81; Gündoğdu, Süleyman Burak. *Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 195.

Nitekim söz konusu hak, yalnızca bireyin mahkemeye başvurabilmesini değil, aynı zamanda başvurusunun esasen değerlendirilmesini de içerdiğinden, etkili bir hukuki koruma aracı olarak demokratik hukuk devletinin temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede mahkemeye erişim hakkı hem uluslararası insan hakları belgeleri hem de anayasal güvenceler kapsamında koruma altına alınmış olup; bireylerin haklarına yönelen müdahalelere karşı korunmalarını ve bu müdahalelerin giderilmesini teminen yargı mercilerine başvurma serbestisini güvence altına alan temel bir hak niteliği taşımaktadır.

2. Mahkemeye Erişim Hakkının Sınırları

Mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak niteliği taşımamakla birlikte, özünde devlet tarafından düzenlenebilir bir hak olarak kabul edilmektedir⁷⁴.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da mahkemeye erişim hakkının doğası gereği mutlak olmadığı, bu hakka yönelik sınırlamaların kabul edilebilirlik koşulları çerçevesinde meşru görülebileceği ifade edilmektedir⁷⁵. Nitekim bu hak doğası gereği sınırlamalara açık olup, taraf devletler tarafından toplumun ve bireylerin ihtiyaçları ile kaynaklarına göre farklı şekillerde düzenlenebilir⁷⁶. Ancak getirilen sınırlamalar bireyin mahkemeye erişimini, hakkın özünü zedeleyecek ölçüde kısıtlayacak nitelikte olmamalıdır⁷⁷. Aksi takdirde, mahkemeye erişim hakkının korunması anlamını yitirecektir. Söz konusu sınırlamanın Sözleşme'nin 6. maddesi ile uyumlu kabul edilebilmesi için meşru bir amacı gütmesi ve kullanılan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, getirilen sınırlamalar birey üzerinde aşırı bir yük doğurmamalı ve hakkın etkin kullanımını anlamsız kılmamalıdır.

Benzer şekilde, Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca da temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa'da belirtilen sebeplerle ve ancak demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olarak sınırlandırılabilirliği öngörülmektedir⁷⁸. Her ne kadar Anayasa'nın 36. maddesinde mahkemeye erişim hakkına yönelik özel bir sınırlama sebebi düzenlenmemişse de bu hak da diğer temel hak ve özgürlükler gibi 13. madde çerçevesinde genel sınırlandırma rejimine tabidir⁷⁹.

Anayasa Mahkemesi de mahkemeye erişim hakkının kural olarak mutlak bir hak olmadığını kabul etmekte; ancak bu hakkın sınırlandırılmasında, hakkın özüne zarar verilmemesi, sınırlamanın meşru bir amaca dayanması, açık ve ölçülü olması ve bireye orantısız bir külfet yüklememesi gerektiğini vurgulamaktadır⁸⁰. Dolayısıyla hem iç hukuk hem de uluslararası insan hakları hukukunda

⁷⁴ Ekinci, s. 830; İncoğlu, s. 107.

⁷⁵ Örneğin Case of Ashingdane v. The United Kingdom kararı için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57425%22%5D%7D>, ET: 04.07.2025; Affaire Walchli c. France kararı no: 28, bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-81920%22%5D%7D>, ET: 11.07.2025.

⁷⁶ Aktepe Artık, s. 124; İncoğlu, s. 118.

⁷⁷ İncoğlu, s. 119.

⁷⁸ Aktepe Artık, s. 125; Eren, Abdurrahman. *Anayasa Hukuku Dersleri*. 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 601.

⁷⁹ Ekinci, s. 830; Aktepe Artık, s. 125.

⁸⁰ AYM. Faik Gümüş Başvurusu, Başvuru no: 2012/603, 20.02.2014, no: 33, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/603>, ET: 04.07.2025.

mahkemeye erişim hakkına getirilecek sınırlamaların, sınırlamaların meşru amaca dayanan, ölçülü ve hakkın özünü zedelemeyen müdahaleler niteliğinde olması bir zorunluluktur.

Ancak her ne gerekçeyle olursa olsun, mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyen ve bireylere tanınan bu hakkın fiilen kullanılmasını engelleyerek yalnızca teorik düzeyde varlığını kabul eden sınırlamaların, AİHM tarafından hakkın ihlali olarak değerlendirildiği görülmektedir⁸¹. Aynı şekilde, usûl kurallarının yetkili makamlar tarafından aşırı biçimcilikle yorumlanması ve katı şekilde uygulanması, bireylerin mahkemeye erişim hakkını fiilen kullanmalarını engelleyerek bu hakkın ihlaline sebebiyet verebilmektedir⁸².

Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelen bireysel başvurular da göstermektedir ki, kanunları uygulamakla görevli makamların usûl hükümlerine ilişkin yorumlarında benimsedikleri katı yaklaşım, bazı durumlarda bireylerin mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açmaktadır. Bu bağlamda, doktrinde de usûle ilişkin düzenlemelerin, özellikle mahkemeye erişim hakkının özünü zedelememek adına, mümkün olduğunca başvuran lehine yorumlanması gerektiği yönünde görüşler ileri sürülmektedir⁸³.

Anayasa Mahkemesi'nin karara bağladığı başvurular arasında, çalışma konusuyla doğrudan bağlantılı olarak mahkemeye erişim hakkına ilişkin yapılan değerlendirmelerden birinde, mahkemelerin usûl kurallarını uygularken, bir yandan adil yargılanma hakkını zedeleyebilecek aşırı biçimcilikten, diğer yandan ise mevzuatta öngörülen usûl düzenlemelerini işlevsiz hâle getirebilecek aşırı esneklikten kaçınmaları gerektiği ifade edilmiştir⁸⁴.

SONUÇ

Mahkemeye erişim hakkı, adil yargılanma hakkının ön koşulu ve ayrılmaz bir parçası olarak, bireylerin hak arama özgürlüğünü somutlaştıran temel bir haktır. Bu hak, yalnızca mahkemeye başvurma imkânını değil, aynı zamanda açılan davanın esasının yargı mercilerince incelenmesini de kapsamaktadır. Bu nedenle, usûl hukukunun şekli kurallarının uygulanmasında bireylere orantısız bir külfet yüklenmemesi ve öz bakımından hakların zedelenmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinde yer alan düzenlemelerin mahkemeye erişim hakkı ile kurduğu denge önem arz etmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana, dava dilekçesinin içeriğini düzenleyen 119. maddeye ilişkin olarak doktrinde çeşitli çalışmalar yapılmış; hangi unsurların zorunlu olduğu, hangi eksikliklerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Ayrıca bu konuya ilişkin çok sayıda Yargıtay kararına rastlanmaktadır. Bununla birlikte, 2024 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı da göstermektedir ki uygulamada bu tartışmalar ve içtihatlar her zaman yeterince dikkate alınmamaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinin birinci fıkrasının b bendi uyarınca, dava dilekçesinde davalının adı, soyadı ve adresinin yer alması zorunludur. Maddenin 2. fıkrası ise, bu

⁸¹ Ekinci, s. 841.

⁸² Aktepe Artık, s. 151; Affaire Walchli c. France kararı no: 28, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-81920%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-81920%22]%7D), ET: 11.07.2025.

⁸³ Ekinci, s. 839.

⁸⁴ AYM. Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. Başvurusu, Başvuru No: 2012/855, 26.06.2014, no: 39, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/855>, ET: 06.07.2025.

unsurlardan birinin eksik olması hâlinde mahkemece davacıya bir haftalık kesin süre verilmesini ve eksiklik giderilmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğini öngörmektedir. Ancak uygulamada, davacının davalının adres bilgisine ulaşamadığı hâllerde, bu düzenlemelerin katı biçimde uygulanması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilecek niteliktedir. Kural olarak mahkeme, tarafın yerine geçerek dilekçedeki eksiklikleri tamamlamak veya hukuki araştırma yapmakla yükümlü değildir. Ancak, somut olayın koşullarına göre, özellikle davacının gerekli özeni göstermesine rağmen davalının adresi tespit edemiyorsa, mahkemenin re'sen araştırma yapmasının gerekip gerekmediği değerlendirilmelidir. Nitekim, mahkemeye erişim hakkının korunması ve yargılamanın devamını sağlamak amacıyla, bazı durumlarda mahkemeden adres araştırması yapması beklenebilir. Özellikle çok taraflı davalarda ya da ortaklığın giderilmesi gibi davalarda, davacıların tüm taraflara ait adres ve kimlik bilgilerine ulaşması her zaman mümkün olamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 22.05.2024 tarihli kararında da vurgulandığı üzere, bu gibi durumlarda davacının davalının adresini tespit edemediğini açıkça beyan etmesi hâlinde, mahkemece re'sen adres araştırması yapılmalı, gerekirse Tebligat Kanunu çerçevesinde adres tespiti yoluna gidilmelidir. Aksi halde, dava dilekçesindeki eksikliğin giderilmemesi nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi, başvurucuya ölçsüz ve orantısız bir yük yükleyecek; bu da mahkemeye erişim hakkının ihlali sonucunu doğurabilecektir.

Bu noktada, HMK m. 119/1-b ve 119/2 hükümlerinin uygulanmasında bazı yapısal ve yorum farklılıklarının giderilmesi, normun hem mahkemeye erişim hakkı hem de usûl ekonomisi ilkesi ile uyumlu şekilde işlerlik kazanması açısından önemlidir. Kanaatimizce, davacının dava dilekçesinde davalının adresini bilmediğini açıkça belirtmesi ve bu bilgiye ulaşmak için makul araştırmalar yaptığını ortaya koyması hâlinde, bu durum eksiklik olarak değerlendirilmeli; ancak davanın açılmamış sayılmasına karar verilmeden önce mahkemece re'sen adres tespiti yoluna gidilmelidir. Buna karşın, davacı bu yönde hiçbir çaba göstermemiş ve herhangi bir açıklamada bulunmamışsa, dava dilekçesindeki eksikliğin giderilmemesi, HMK m. 119/2 kapsamında sonuç doğurabilecektir.

Sonuç olarak, söz konusu düzenlemelerin uygulanmasında yargı makamlarının şekilci bir anlayışla hareket etmemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ile uyumlu, hakkaniyete uygun ve ölçülü bir yorum geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca uygulama birliğinin sağlanması amacıyla Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatlarıyla sürece yön vermesi önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktepe Artık, Sezin. *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Alangoya, Yavuz. *Medenî Usul Hukuku Esasları I*. İstanbul, 2000.
- Albayrak, Hakan. *Tebligat Hukuku*. 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Albayrak, Hakan / Akcan, Recep. *Tebligat Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Altunel, Mesude. "Dava Dilekçesinde Davalının Adres Bilgisi." *Yargıtay Dergisi*, C. 41, S. 1-2, 2015, s. 235-253.

- Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema / Hanağası / Emel. *Medenî Usûl Hukuku*. 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Aşık, İbrahim. “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları.” *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 145-175.
- Aşık, İbrahim. “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları.” *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3, 2014, s. 145-175.
- Atalı, Murat / Ermenek, İbrahim / Erdoğan, Ersin. *Medenî Usûl Hukuku*. 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- Atalı, Murat / Ermenek, İbrahim / Üçüncü, S. Hilal. *Tebliğat Hukuku*. 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- Budak, Ali Cem / Varol Karaaslan. *Medenî Usul Hukuku*. 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- Çelikoğlu, Cengiz Topel. “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Dava ve Cevap Dilekçeleri.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 6, S. 63, 2011, s. 48-60.
- Deliduman, Seyithan. *Tebliğat Hukuku Bilgisi*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Duran, Osman. “Adres Kayıt Sisteminin Tebligat Hukuku Üzerine Etkileri.” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2013, s. 919-944.
- Ekinci, Ahmet. “Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvuru Kararlarında Mahkemeye Erişim Hakkı.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, 2014, s. 821-848.
- Eren, Abdurrahman. *Anayasa Hukuku Dersleri*. 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Gündoğdu, Süleyman Burak. *Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.
- Karaaslan, Erol. “HMK'da Dava Dilekçesi.”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 87, S. 2, 2013, s. 356-387.
- Karamercan, Fatih. *Dava ve Cevap Dilekçesinin Unsurları - Somutlaştırma Yükü*. Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.
- Karslı, Abdurrahim / Koç, Evren / Konuralp, Serhat. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Problemler*. Alternatif Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kıyak, Emre. “Yargıtay Kararları Işığında Dava Dilekçesinde Yer Alan Unsurların Eksik Olması Halinde Uygulanacak Hükümler.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, 2014, s. 127-158.
- Koç, Evren. *Tebliğat Hukuku*. 1. Baskı, Sümer Kitabevi, İstanbul, 2023.

- Koç, Evren / Candemir, Mehmet Ünsal. “Tebliğat İşlemlerinden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 178, 2025, s. 109-163.
- Kurt Konca, Nesibe. *Elektronik Tebliğat*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- Kuru, Baki. “Hukuk Davası Açarken ve Davaya Cevap Verirken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.” *Makaleler*, Arıkan Yayınları, 2006.
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü (Cilt 2)*. 6. Baskı, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü (Cilt 5)*. 6. Baskı, Demir Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- Kuru, Baki / Aydın, Burak. *Medenî Usul Hukuku El Kitabı (Cilt 1)*. 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- Muşul, Timuçin. *Tebliğat Hukuku*. 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Özbay, İbrahim / Yardımcı, Taner Emre. *Tebliğat Hukuku*. 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Özbudak, Coşkun. “"Dava Dilekçesinde Davalı Adresinin Bildirilmesi" Kuralına Bakışlar.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 120, 2016, s. 119-125.
- Özekes, Muhammet. “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16.Özel Sayı, 2014, s. 263-300.
- Pekcanıtez Usûl. *Medeni Usul Hukuku*. C. 2. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet. *Medenî Usûl Hukuku*. 12. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2024.
- Peksöz, Vildan. “Adres Değişikliği Halinde Tebliğat.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 74, S. 1, 2016 , s. 349-372.
- Postacioğlu, İlhan E. *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*. 6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1975.
- Ruhi, Canan / Ruhi, Ahmet Cemal. *Tebliğat Hukuku*. 14. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2024.
- Soylu, Muhammed Furkan. *Medenî Usûl Hukukunda Dava Dilekçesinin İçeriği ve Eksikliğinin Giderilmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Şahin, Çağatay Serdar. “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun Avukatın Bilgi ve Belge Toplama Yetkisine Etkileri.” *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, S. 57, 2024, s. 95-125.
- Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- Üçüncü, S. Hilal. *Medenî Yargılama Hukukunda Kişisel Verilerin ve Sırların Korunması*. 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, Ankara, 2019.
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2*. 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Yılmaz, Ejder / Çağlar, Tacar. *Tebliğat Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.